

Interlingvistikaj Kajeroj

Interlingvistika Utopiismo

Aŭtoro: Stojan Ĝuĝev

el: Violin Oljanov (red.). Interlingvistiko Esperantologio. Sofio: Bulgara Esperantista Asocio. 1985. pp. 19–43.

Antaŭparolo de Federico Gobbo

Per ĉi tiu dokumento oni inaŭguras la sekcion “Dokumentoj” de InKoj, en kiu legantoj povas trovi valorajn atestojn de interlingvistiko kiel scienca fako, diskutveka kaj pensprovoka de almenaŭ unu jarcento. Male al la aliaj publikaĵoj, la Dokumentoj estu publikigitaj originale, tio estas en la lingvo en kiu ili estis skribitaj, ĉi-kaze Esperanto. La elekto de la Dokumentoj, farita de la redakcio, baziĝas je du principoj: unue, la valoro de la dokumentoj mem, kiuj estu legindaj eĉ post multaj jaroj ekde la origina publikado; due, la malfacileco trovi ilin, pro la tempopaso kaj la origina situacio de eldonado. Fakte tre ofte interlingvistoj publikis en malgrandaj – disvastige malriĉaj – kuntekstoj, speciale antaŭ la alveno de la komputika epoko. Interlingvistiko neniam ĝuis facilan periodon vidpunkte de la publikigo kaj disvastigo de la rezultoj, kaj foje okazas revenoj de malnovaj problemoj jam solvitaj pro simpla nesciado de la faka literaturo malfacile alirebla. La redakcio de InKoj volas doni helpon por limigi tiun ĉi problemon, reeldonante interesajn kaj ankoraŭ aktualajn kontribuojn.

En Sovetunio – kaj kunligitaj landoj – oni publikis multajn librojn, eseojn, broŝurojn kaj artikolojn pri interlingvistiko kaj ĝia branĉo esperantologio, aparte pri la supozata ebleco reformi la esperantan lingvostrukturon. La artikolo de Ĝuĝev montras kiel esperantlingvanoj, konante rekte la lingvon en praktiko, ne nur en teorio, scias ke lingva vivo kaj viglo tute malpermesas tuŝi la kernon de la lingvo, ĝian strukturon. Male, interlingvistoj kiuj ne partoprenas la esperantlingvan komunumon ofte falas en tiun ĉi eraron.

Estas interese legi la Ĝuĝevajn argumentojn favore al Esperanto, kiu ne estas perfekta – sed perfekta planlingvo ne eblas. Mi lasu la detalojn al la legado de la teksto; permesu al mi nur substreki la fakton, ke, planado de internacia helplingvo kunligatas al la plej modernaj teknologioj de la epoko, nome sputniko kaj cibernetiko. Tio estas centra punkto, ĉar oni komprenas kial lingvistoj preskaŭ ĉiam seninteresiĝis al la temo, dum dursciencistoj (matematikistoj, fizikistoj, kemiistoj, ktp), teknologoj kaj inĝenieroj foje arde pasiĝas pri planlingvado. La lingvofilozofio malantaŭ la kurteno estas la ekvacio “lingvo egalas al teknologio”.

Tiu ĉi teknologiema lingvofilozofio prezentas severajn limojn – kiuj la dua parto de la artikolo klare montras – ĉar per ĝi oni tute ne konsideras la soci-lingvistikan aspekton de Esperanto, kiu igas ĝin unika fenomeno. Kvankam pasis 25 jaroj ekde la origina publikigado de ĉi artikolo, multaj argumentoj ankoraŭ validas. Por pluĝui la enhavon de la artikolo, mi volas fini tiun ĉi antaŭparolon per prezento de la aŭtoro kaj de liaj interparolantoj, cititaj en la artikolo mem.

Stojan Ĝuĝev (1902–1998) estis bulgaro. Li doktoriĝis en muzikologio en Universitato de Parizo, Sorbono, poste li instruis profesore ĉe la Universitato de Sofio muziksciencojn, speciale etnomuzikologio, pri kio li estas internacie rekonata kiel pioniro. La Universitato de Vieno laŭreis lin per la internacia premio “Johan von Herder”. Tre gravas lia plurflanka aktivado en la Esperantomovado: honora membro de UEA, li prezidantis la Bulgaran Esperantistan Asocion, kies revuon li ĉefredaktoris. Ekde 1970 li eniris la Akademion de Esperanto, kaj vicprezidantis en la jaroj 1979–86. Krome, li membris la Akademion Internacian de la Sciencoj en San Marino kaj prezidantis la Internacian Sciencon Akademion “Comenius” en Uppsala, Svedujo.

Ĝuĝev mencias kelkajn interlingvistojn, eble ne tro konata al la esperantlingva publiko. Pavloviĉ Istomin (mortis 64-jara en 1971) estis rusa interlingvisto kiu publikis sub la plumnomo Ermar Svadost libron pri la eblo de “universala lingvo” en 1968. E. A. Bokarev estis membro de la Sovetunia Akademio de la Sciencoj, kiu en 1974 redaktis la unuan eldonon de unu el la plej uzataj rusa-esperanta vortaroj de la antaŭkomputika epoko (26.000 vortoj, 1974). Alexandru Graur, judo, estis rumana lingvisto doktorita en Sorbono (Parizo), kiu kontribuis ege al la evoluo de rumanistiko. Li subtenis la ideon de internacieco de la scienca vortaro realigita per la paŭso de latinidaj elementoj en ĉiuj lingvoj, kiuj pro tio nature alproksimiĝu. Lia modelo estis la rumana, kies prestiĝa vortotavolo estas latinida – pro tio li kontraŭis la balkanan lingvistikon de Alexandru Rosetti.

Krom interlingvistoj, la aŭtoro mencias gravajn esperantologojn. Émile Grosjean-Maupin, franco, membro de la Lingva Komitato kaj de Akademio de Esperanto, estis unu el la pioniroj de la esperanta vortaristiko. Eugen Wüster, aŭstro, inĝeniero, estas la iniciatoro de la terminologio kiel moderna scienco kaj de esperantologio kiel specifa branĉo de interlingvistiko. Rudolf Haferkorn, germano, inĝeniero, pliprofundigis la laboron de Wüster, aŭtorante fakvortaron de Esperanto pri scienco kaj tekniko, en 1962, okaze de la 75-a datreveno de la lingvo (1887). Li laboris kiel supera poŝtkonsilisto de la germana telekomunika servo. Paul Neergaard, dano, estas la fondinto de plantsempatologio, fako kiun li instruis kiel universitata profesoro en Kopenhago, Beiruto kaj Mysore (Usono). Karl Støp-Bowitz, norvego, multe aktivis por plilarĝigi la vortostokon de la esperanta scienca terminologio, speciale la zoologa, kaj por disvastigi la movadon en Norvegujo.

Kiel atestantoj de la poresperanta movado, la aŭtoro citas du gravajn homojn kiu prenis la heredon de Zamenhof. Edmond Privat estas, kune kun Hector Hodler, la plej grava pioniro de Esperanto post Zamenhof kaj antaŭ Ivo Lapenna, kiu transformis la movadon post la dua mondmilito, ligante ĝin al UN kaj Unesko. Pli informoj pri la pioniroj en Esperanto estas facile alireblaj; malsame oni povas diri pri Olŝvanger, kiun Ĝuĝev citas kiel eksterordinara esperanta oratoro, flanke al Privat kaj Lapenna. Immanuel Olŝvanger estis

polnaskita judo tre aktiva en la cionisma movado – li fondis studentan rondon nome He-Ĥaver. En la hebrea li tradukis el la malnova itala la Dian Komedion kaj Dekameronon kaj el la sanskrita kaj japana. Krome li kolektis jidajn proverbojn kaj anedoktojn en du volumojn. Li estis honora prezidanto de Hebrea Esperanto-Asocio kaj havis gravan rolon en la Palestina Esperanto-Ligo en la 1930aj, dum la eksperimento de Esperanto kiel paca lingvo por judoj kaj araboj en Palestino.

La novelo citita de Ĝuĝev estas de Rasul Gamzatov, unuela plej fama sovetia verkisto kaj poeto en la rusa kaj avara lingvoj. Krome, la specimeno estas eta provo de literatura traduko.

Pli supraĵe, sed ne malgrave, Ĝuĝev citas la plej famajn sciencistojn kiuj influis la historion de lingvistiko kaj interlingvistikon de la unua duono de la dudeka jarcento. Ferdinand de Saussure estas la iniciatoro de lingvistiko kiel moderna scienco en la dudeka jarcento. Lia frato René, matematikisto, estis eble la plej grava esperantologo de la antaŭmilita mondo. En tiu periodo, Giuseppe Peano, matematikisto, proponis la planlingvon Latino sine Flexione, dum Otto Jespersen, filozofo, lanĉis la planlingvon Novial por konkludi la interlingvistikan krizon aperinta post Ido, la reformo de Esperanto propagandita de Louis Couturat, filozofo konata pro la malkovro de gravaj partoj de la verkaro de Leibniz. Edgard de Wahl estis volapukisto, esperantisto, idisto, antaŭ proponi sian planlingvan projekton Occidental, kiu havis kelkan sukceson ĝis la dua mondmilito. Wilhelm Ostwald, grava kemiisto, estis unu el la plej kunvinkita subtenanto de la ideo pri porscienca internacia lingvo.

Lasta komento: la notoj kun la bibliografio ĉi tie spegulas la manieron indiki referencojn en la originala artikolo. La lingvostilo povas ŝajni nekonvenca kelkpunkte al la nuntempa esperantoparolanto: neniuj ŝanĝoj estis farita de la redakcio, ĉar ĉi lingvaj trajtoj povas esti interesaj en si mem por interlingvistoj kaj esperantologoj.

Federico Gobbo

Multaj personoj – eĉ interlingvistoj - konsideras Esperanton kiel lingvistikan utopion kaj la esperantistojn - kiel nekorekteblajn utopiulojn. Ekzemple, la sovetia sociologo-interlingvisto Ermar Pavloviĉ Svadost-Istomin skribis en sia antaŭnelonge aperinta libro: “La aŭtoro de la Esperanto-utopio kredis, ke, se oni sufiĉe propagandas Esperanton, ĝi disvastiĝos inter ĉiuj popoloj”.¹ Kaj iom pli supre li nomas Zamenhof “obstina revanto”. Por la momento ni ne bezonas insisti pri la evidenta kontraŭdiro en la aserto de la oponento: unuflanke li nomas Esperanton “utopio” kaj Zamenhof – obstina revanto; sed aliflanke li mem en la sama verko kritikis la “senbazan antaŭjuĝon kontraŭ la artefarita lingvo” (p. 212–235) kaj agnoskas, ke, “pro la feliĉa kunagado de la cirkonstancoj”, el ĉiuj – pli ol 300 — individuaj projektoj de internacia helplingvo, “nur unu – Esperanto – sukcesis akiri certan disvastiĝon kaj uzadon en la tuta mondo” (p. 123); kaj ke la tutpotenca propagando por Interlingua fare de IALA – la plej granda interlingvistika entrepreno de la XX jarcento, posedanta miliarddolaran fonduson – “ne sukcesis en tiu konkurenca batalo forpuŝi la Zamenhofan lingvon, kiu jam kreskigis vastan internacian movadon” (p. 120).

Ĉu efektive povas esti nomata “utopiaĵo” aŭ “ĥimero” rezistpova kaj vivkapabla lingvo, kiu eltenis la konkurecon de pluraj centoj da lingvoprojektoj (el kiuj multaj subtenataj de mondkonataj sciencistoj, aŭtoritatuloj kaj potencaj financaj organizacioj) kaj kiu, laŭ la oponento mem, sukcesis krei vastan internacian movadon kun multaj dekmiloj da

fervoraj adeptoj respektive uzantoj kaj multaj centmiloj da simpatiantoj? Sed fakte ne tio ĉi estas la esenco de la diskuto.

Oponante plue al sia kolego prof. E. A. Bokarev kaj al siaj aliaj kolegoj el la Sekcio por Lingvo kaj literaturo ĉe la Akademio de Sciencoj de USSR, Svadost korekte formulas la problemon de la diskutoj, tamen erare solvas ĝin: “Dum la diskutado okazinta en tiu ĉi sekcio kelkaj esperantistoj starigis la tezon: estas necese unue atingi la tutmondan disvastiĝon, la ĝeneralan lernadon kaj uzadon de Esperanto kaj jam iam poste, kiam ĝi fariĝos vivanta internacia lingvo, estos eble plenigi ĝiajn mankojn, pliperfektigi ĝin. Simila ideo, daŭrigas Svadost, trovis lokon en la esperantista gazetaro de Sovetunio ankoraŭ dum la tria jardeko (de la XX jc.). Ni neniel povas konsenti kun ĝi: la projekton de internacia lingvo oni devas unue maksimume perfektigi kaj nur poste disvastigi – sed ne inverse. Ju pli disvastigita kaj uzata estas unu lingvo, ju pli multe da literaturo ĉiuspeca ekzistas kaj aperas en ĝi..., ju pli fortaj estas ĝiaj tradicioj — des pli ĝi fariĝas stabila, des pli mal-facile estas enkonduki en ĝin iajn ajn novaĵojn, kaj precipe iajn ajn ŝanĝojn - substitui iujn vortojn kaj morfemojn al aliaj”.

Tio ĉi estas la kerno de la problemo, kaj Ermar Svadost havas la meriton ĝin formuli. Sed ĉu li korekte solvas ĝin? – Certe ne!

Unue, pri la eblecoj de perfektigo. Ermar Pavloviĉ tute ne bezonas timi, ke la fiksiĝo, la stabiliĝo de la internacia lingvo sekve de ĝia rapida disvastiĝo tra la vastaj popoltavoloj bremsos aŭ tute malhelpos ĝian evoluon kaj perfektigon. Male! ĝia disvastiĝo plirapidigos ĝian evoluon, veniginte multe pli grandan nombron da pensantaj kaj kreantaj cerboj en la sinon de ĝia socia organismo, de ĝia parolanta kaj verkanta popolo, kiuj amase kontribuos al la senĉesa perfektigo de la lingvo. Tamen – kaj tio ĉi estas ankoraŭ pli grava - ĝia disvastiĝo kaj amasa uzado efektive bremsos la hazardan unuflankan, arbitran kaj senkontrolan intervenadon kaj enmiksiĝadon de ambiciaj aŭ fanatikaj aŭ simple hazardaj individuoj en la gramatikan, leksikan aŭ fonetikan strukturon de la internacia lingvo – kio riskas kompromiti ĝian unuecon kaj eĉ ekzistadon.

La lingvo estas socia kontrakto kaj tial ne apartaj individuoj, nek komisionoj, sed la tuta kolektivo, la tuta socia organismo, kiu ĝin uzas, rajtas kontroli ĝian evoluon kaj transformiĝon. Alprenante individuisman starpunkton, Svadost ofte forgesas aŭ subtakas la unurangan rolon de la kolektivo.

Kaj due, pri la antaŭkondiĉo de la “maksimuma perfekteco”. Tiun ĉi antaŭkondiĉon postulas ĉiuj aŭtoroj de novaj lingvoprojektoj, ĉiuj el ili konsiderante sian propran modelon la plej perfekta. Alie ĝi estus tute senbezona. Estas tre bela kaj tre alloga la ideo pri la perfekteco ĝenerale, kaj speciale la ideo pri la perfekteco de la internacia lingvo, pri kiu Svadost parolas tiel entuziasme. Sed oni rajtas sin demandi: kiam do finfine naskiĝos kaj ĉu entute efektive naskiĝos tiu “maksimume perfekta” modelo de internacia lingvo, pri kiu revas Svadost? Ankoraŭ kiom da jaroj, kiom da jardekoj, kiom da jarcentoj la laborista klaso, la tuta progresema homaro devas atendi ĝis la apero de tia lingvo? Postuli tian kondiĉon de iu ajn lingvo – tio ĉi signifas prokrasti la solvon de la problemo ĝis nedefinita tempo – *ad calendas graecas*. Kaj ĝuste tiun ĉi metodon sekvas la politiko de la lingva imperiismo: daŭrigante senfine kaj senrezulte la diskutojn pri la “maksimuma perfekteco” de la internacia lingvo, ĝi celas gajni tempon kaj motivojn por la propagando de siaj propraj naciaj lingvoj kaj por la forpuŝo de ĉiu ajn neŭtrala internacia planlingvo.

Grammatici certant...

Cetere, tiun ĉi starpunkton adoptis ne nur la interesitaj potencoj, sed ankaŭ parto de neinformita publiko, la aŭtoroj de novaj kabinetaj lingvoprojektoj kaj homoj kun diversaj antaŭjuĝoj. Ilia opinio resumiĝas en la jena silogismo:

“Ni akceptas la relativan superecon de Esperanto kompare al la aliaj lingvoprojektoj ... Sed ni kontestas la lingvistikan valoron de Esperanto, nin ŝokas la manko de maksimuma, ideala perfekteco en via lingvo ... La scienco, inkluzive la lingvoscienco, konstante kreskas, disvolviĝas, progresas. Estas tre probable, eĉ certe, ke post 10, 20, 50, 100... jaroj iu talenta, genia lingvisto aŭ kolektivo de kompetentaj lingvistoj, apogitaj sur la modernaj metodoj kaj la lastaj sukcesoj de la lingvoscienco kaj de la cibernetiko, kreos novan projekton de lingvo internacia, pli perfektan, pli riĉan, pli belsonan ol Esperanto. Tiam kio okazos al nia kara Esperanto? Kompreneble, la homaro preferos la novan, pli modernan, pli perfektan lingvon – kaj la tuta ĝisnuna giganta laboro, la tuta eposa batalo de la esperantistoj por la mondlingva ideo iros al la diabloj... Ĉu ne estas pli saĝe ŝpari tiun laboron, tiun valoran energion, uzi ĝin por pli realaj celoj, anstataŭ por vana utopio, kaj prokrasti la batalon, gardi niajn fortojn por pli oportuna momento, kiam iu pli perfekta planlingvo estiĝos? ...”

Tiu ĉi ĝenerala opinio preskaŭ koincidas kun la pozicio (“Starpunkto”) de Ermar Pavloviĉ Svadost: “Praktike la avantaĝoj de Esperanto aspektas konsiderindaj kompare al la malgranda eksperimentado de la aliaj lingvoprojektoj aŭ kompare al la kompleta manko de tia eksperimentado. Sed tiuj avantaĝoj (de Esperanto–St.Ĝ.), eĉ se ili sufiĉe multe kreskos dum la proksimaj jardekoj, perdos sian signifon, kiam aperos la nova lingvo, inda je ĝenerala rekono” (id.,p.147).

Al tiu ĉi tre ofta opono oni povas respondi tiel:

“Jes, prave, la scienco, inkluzive la lingvoscienco kaj la cibernetiko konstante kaj senhalte progresas. Sed tiu ĉi kreskado, evoluo kaj progresado de la scienco certe ne ĉesos – ĝi sendube daŭros – ankaŭ longe post la kreo de tiu nova, “pli perfekta” pli bela k.t.p. “cibernetika” planlingvo aŭ “lingve-sputniko” (tiel Svadost nomas la artefaritan internacian “lingvon de la estonteco”), kiu “devas esti finlaborita en ĉiuj siaj detaloj ĝis tia perfekteco, kia povos esti atingita dum la historia periodo, kiun ni vivas” (ibid., p. 123). Nu, la sama problemo, la sama probableco eĉ certeco daŭre persistos ankaŭ por tiu ĉi “finlaborita ĝis plej alta grado de perfekteco” lingvo-sputniko: ĝi ne povos haltigi la progreson, la kreskadon de la scienco. Post novaj 10, 20, 50, 100... jaroj la cirkonstancoj denove ŝanĝiĝos, naskiĝos iu nova, ankoraŭ pli “genia” lingvisto aŭ konstituiĝos kolektivo de ankoraŭ pli kompetentaj sciencistoj, kiuj, apogitaj sur ankoraŭ pli modernaj sciencaj metodoj kaj helpataj de ankoraŭ pli modernaj cibernetikaj aŭ aliaj maŝinoj, kreos ankoraŭ pli perfektan modelon de internacia lingvo. Do, la tuta laboro, ĉiuj penadoj por disvastigi la plej perfektan por sia epoko duan lingvoprojekton (“sputnikon”) montriĝos vanaj. Por ŝpari niajn fortojn, ni denove devos do nin deteni de agado por la dua modelo, prokrasti la adopton de internacia lingvo kaj denove atendi 10, 20, 50, 100... jarojn ĝis la naskiĝo de la tria, de la kvara... ĉiuj pli perfektaj ol la antaŭaj, ĉar la progreso de la scienco neniam ĉesos.

Unuflanke, kiel ni ĵus vidis – la halucina strebado al ĉiam pli perfekta planlingvo prokrastas la kreon de tia lingvo al nedifinita estonteco; aliflanke, la konstanta reformado de la jam ekzistanta lingvo kreas ĉe la ekstera publiko – kaj ĉe ĝiaj adeptoj mem – la konvinkon, ke tiu ĉi lingvo ankoraŭ ne havas realan ekzistadon kaj ke ĝi ne estas lingvo en vera senco de tiu ĉi vorto, sed ke ĝi estas nur projekto, nur eksperimento, propono kiel ĉiuj aliaj centoj da lingvoprojektoj. Neniu riskos lerni kaj uzi lingvoprojekton, kiuj ne havas stabilecon, sed konstante ŝanĝiĝas.

La slogano “unue maksimuma perfekteco, poste la disvastigo” kondukas do al konstanta, senĉesa prokrastado de la klopodoj, de la batalo por la mondlingvo. La nuntempaj “gramatikistoj” – doktoroj, scienculoj, interlingvistoj, lingvaj institucioj k.t.p. - senfrukte diskutadas kaj cerbumadas pri la perfekteco de la lingvoprojektoj, ĉiam prokrastante la decidon kaj eĉ ne konjektante kiom da valora tempo ili perdigas al la popoloj, precipe al

la laborista klaso.

Por montri la ĝenajn konsekvencojn de la citita slogano (“unue la perfekteco, poste la disvastigo”), ni ilustras mian penson per kelkaj ekzemploj.

En la jaro kiam forpasis d-ro Zamenhof, t.e. antaŭ la finkonstruo de la transsiberia fervojo (1917), oni ankoraŭ bezonis 45 tagojn (1080 horojn) por veturi de Moskvo al Vladivostoko. Hodiaŭ per aviadilo TU-140 oni bezonas por la sama distanco proksimume 10 horojn, t.e. la centonon de tiu ĉi daŭro (centoble malpli longan tempon). Ni ne parolu pri la telekomunikado fadena aŭ senfadena, al kiu sufiĉas nur kelkaj minutoj por transendi pere de elektromagnetaj ondoj informon trans 9000 kilometroj.

En la romantika vivo de pasinteco la tempo estis la plej malmultekosta komercaĵo, la plej malkonsiderata varo. Sed en la lasta kvarono de la XX jc. ĝi neimageble rapida plialtigis sian valoron kaj en proksima estonteco ĝi certe fariĝos la plej multekosta artiklo de la monda ekonomio. Neniu varo, neniu valorpapero ĝuis tian altan kaj tian rapidano plivaloriĝon, kian atingis la artiklo “tempo” dum la lastaj kelkaj jardekoj.

Nu en tiu ĉi eksterordinara epoko, kiam la spaco kvazaŭ fandiĝas, malaperas, kaj la kapturita rapideco de la komunikado minacas neniiĝi la distancojn, ĉiu sekundo estas altvalora trezoro kaj la popoloj, la tutmonda laboristaro, la progresema homaro ne povas, ne rajtas plu malŝpari jardekojn, kaj eble jarcentojn, en vanaj aprioraj diskutadoj pri la kvalitoj de ankoraŭ neekzistantaj lingvoprojektoj kaj en atendado de la “ideala” aŭ “maksimume perfekta” skemo de internacia lingvo. Perdo de unu jaro da atendado en la konjunkturo de 1975 egalvaloras perdono de cent jaroj da atendado en la konjunkturo de 1917. Pro la geometrie progresia kreskado kaj intensiĝo de laĉiuspecaj komunikadoj hodiaŭ la bezono de internacia lingvo por la progresema homaro estas centoble pli urĝa ol hieraŭ, kaj morgaŭ ĝi estos centoble pli urĝa ol hodiaŭ.

Ĉe tiaj cirkonstancoj la novaj homoj ne havas superfluan tempon por atendi la kovadon kaj elprovadi la taŭgecon de ĉiam pli kaj pli novaj, ĉiam pli kaj pli perfektigitaj skemoj kaj projektoj de internaciaj lingvoj. Anstataŭ postkuri apriorajn teoriojn kaj maksimalismajn ĥimerojn pri ekstrema perfekteco, la ordinaraj homoj, apogante sin sur sia komuna saĝo, kontentiĝis per pli modestaj postuloj. Dum la “gramatikistoj” – la doktoroj kaj la fariseoj de la lingvistiko – senĉese cerbumadas kaj diskutadas, kaj la “procezo” ne havas ŝancon esti baldaŭ solvita, la ordinaraj homoj decidis adopti ne ian “maksimume perfektan”, ne ian “ideale belsonan”, ne ian “absolute racian”, matematikan lingvon, sed *relative* perfektan, relative belsonan kaj kontentige precizan, logikan, vivantan lingvon, lasante al la uzado, al la socia organismo, al la vivo mem la taskon elprovi kaj senĉese perfektigadi ĝin. Ili do spontane substituis la rezonadon per la eksperimentado kaj flankenlasas la cerbumadon kaj la aprioran argumentadon.

Tian metodon sekvis doktoro Lazaro Ludoviko Zamenhof kaj ĉiuj adeptoj de la internacia lingvo Esperanto. Kaj tiu ĉi metodo estas la vera kaŭzo de ĝia sukceso – kaŭzo, kiun Svadost nomas “feliĉa kunkuro de la cirkonstancoj”.

Utopiismo kaj realismo en interlingvistiko

Kiu do estas utopiulo? Ĉu tiu, kiu entreprenas solvi la problemon de lingvo internacia *hic et nunc*, t.e. senprokraste – kaj tuj komencas la eksperimentadon, akceptante ian kompromisan solvon favore al iu jam disponebla, certe ne ankoraŭ ideale finlaborita, nek maksimume perfekta, sed *relative* perfekta kaj *relative* taŭga, kontentiga modelo de internacia lingvo kaj donante al ĝiaj adeptoj la eblecon pliperfektigi ĝin dum la procedo mem de la uzado? Aŭ tiu, kiu nur cerbumas kaj diskutas apriora pri la necesa perfekteco de ia ankoraŭ nedisponiblebla ideala modelo, kiu devus elmergi subite, en sia definitiva forme, el ia cerbo de iu genia lingvisto, simile al Atena Palada, ŝprucinta kun sia kompleta armilaro

el la kapo de Zeŭso? Kiu estas pli proksime al la realeco: ĉu tiu, kiu asertas, ke oni devas ekde nun batali por la disvastigo de la ĝis nun plej sukcesinta el ĉiuj lingvo-projektoj, aŭ tiu, kiu konsilas nin atendi ĝis la elkoviĝo de la plej perfekta, ideala modelo de lingvo internacia?

Entrepreni la eksperimentadon per modeste perfekta sed tamen disponebla, *reala* t.e. jamkreita kaj elprovita dum preskaŭ centjara ekzistado, en sesdek naŭ universalaj kongresoj k.t.p. *vivanta* modelo de lingvo internacia, atesti ĝian viveblecon kaj taŭgecon per ĝia ĉiam pli profunda penetrigo en la ĉiutagan vivon, ebligi ĝian pli grandan, pli altan evoluigon kaj perfektigon per la konstante kreskantata uzado kaj praktikado fare de unu ĉiam pli granda socia organismo ("popolo") – tion ĉi ni nomas "interlingvistika realismo".

Atendi senrezulte la kreon de la "perfekta", "ideala", "senriproĉa" k.t.p. lingvoprojekto, batali donkihote por ia ankoraŭ nedisponiblebla, nekreita, t.e. nereala, transcedenta aŭ pure "imaginara" (en matematika senco) modelo de lingvo internacia, sen socia bazo (sen parolanta popolo) – lingvo neniam eksperimentita – kaj precipe provi trudi tian nelprovitatan modelon al la tuta homaro per dekreto aŭ per la aŭtoritato de iu nacia aŭ internacia instanco, aŭ per la financa subteno de privata kapitalo – jen kion mi nomas "interlingvistika utopiismo".

Nia ĉiutaga sperto montras, ke ideala, absoluta perfekteco ne ekzistas tie ĉi sur la tero, same kiel ne ekzistas absoluta beleco, absoluta justeco kaj absoluta vero. Eble tiaj kategorioj ekzistas en la mondo de la ideoj de Platono... Sed serĉi absolutan, idealan perfektecon sur la tero, kaj speciale serĉi idealan, absolute perfektan lingvon, t.e. serĉi definitivan solvon de la problemo pri internacia lingvo – tio ĉi estas vera, naiva utopiismo. Tia lingvistika utopiismo kondukas al danĝeraj himeroj.

Ekzistas tamen relativa, reala, kompara perfekteco kaj relative, kompare pli-malpli perfektaj, pli-malpli belsonaj, pli-malpli riĉaj, pli-malpli precizaj lingvoj, aŭ lingvoj strebantaj al relativa perfekteco – kaj al tia perfekteco strebas ankaŭ Esperanto. Sed eĉ tia perfekteco ne estas atingebla en unu momento. La relative perfektaj lingvoj, kiel la relative perfektaj organismoj, atingas tiun staton iom post iom per konstanta kaj laŭgrada transformiĝado. La lingvoj ne naskiĝas perfektaj. Ili estiĝas perfektaj laŭ la vojo de la evoluo. Ilia definitiva formo, atingebla nur paŝon post paŝo, disvolviĝas kaj kreiĝas en la procezo mem de ilia funkciado. La bezonoj de la interkomunikado, la konstanta uzado, la vivo mem perfektigas ilin. Tiun ĉi tezon defendas ankaŭ Edmond Privat:

"La esprimbezonoj de la homa animo ne ŝanĝiĝas laŭ la ilo uzata. Ili restas konstante samaj kaj kreskas kun la kulturo. Estas do multe pli racie supozi, ke tiuj bezonoj nepre devigis donitajn rimedojn (t.e. lingvojn, St.Ĝ.) altiĝi al plena kontentigo de siaj postuloj"² Do, ne la lingvistoj – sed la vivo mem kreas la lingvon kaj perfektigas ĝin. Sed la rolo de la socia organismo – de la "popolo" – en la genezo de la lingvo neniel devas esti subtaksata. Sed tiu ĉi problemaro enkondukas nin en la sferon de la sociolingvistiko.

Pri la eksperimenta metodo en interlingvistiko

Plue Svadost parolas pri iaj "avantaĝoj" de Esperanto rilate al la aliaj lingvoprojektoj (planlingvoj); kaj li eĉ deklaras, ke tiuj avantaĝoj aspektas "konsiderindaj" kompare al la "nesufiĉa eksperimentado" de la aliaj planlingvoj aŭ kompare al la kompleta manko de tia eksperimentado ĉe iuj el ili. Li eĉ agnoskas, ke tiu ĉi "sperto" aŭ eksperimentado "sufiĉe multe kreskos dum la proksimaj jardekoj". Tamen li tute abrupte tuj deklaras, ke "tiuj avantaĝoj (de la aperto, St.Ĝ.) – perdos sian signifon tuj kiam aperos la lingvo Sputniko..."(sic!).

Nu, ebriigita de sia revo pri propra lingvoprojekto, kiun li baptis per la pompa nomo

de la tre aktula dum la jaroj 1974–1975 artefarita satelito (ruslingve “Sputnik”), sed kies gloron krepuskigis pli novaj kosmonaŭtaj sukcesoj — Svadost envadas la marĉon de la metafizikaj fantaziaĵoj. Nun lia ĉefa eraro konsistas en tio, ke revante pri perfekteco ne kiel ia rezulto aŭ sekvo de evoluo, sed kiel pri ia antaŭe kaj definitiva ekzistanta praformo el la kategorio de la “ideoj” de Platono, li ne nur subtaksas, sed eĉ neas la gravecon de la eksperimenta metodo en interlingvistiko. Kian pli gravan kriterion ol la eksperimenta metodo li povus konsideri por la ellaboro de “perfekta” internacia lingvo? La ĉefaj problemoj de tiu ĉi scienco ne povus esti solvitaj per aprioraj teoriumadoj kaj diskutadoj, sed nur sur la bazo de la rezultoj el la eksperimentado, t.e. el la praktika elprovado.

Tia pseŭdosciencia “metodologio” rekondukas nin al la skolastika pensmaniero de la mezepoko, kiam, dum ia internacia kongreso de zoologoj, la sciencistoj tage kaj nokte disputadis pri la problemo: “kiom da dentoj havas la ĉevalo sur siaj makzeloj?” La senfina diskutado baziĝis sur citaĵoj el la verkoj de famaj antikvaj aŭtoroj (zoologoj kaj anatomistoj), sed al neniu el la ĉeestantaj kongresanoj venis en la kapon la ideo enkonduki en la salonon iun vivantan ĉevalon kaj antaŭ ĉiuj ĉeestantoj kontroli la nombron de ĝiaj dentoj... Al tia “metodologio” memorigas la metafizika starpunkto de Elmar Svadost. Al simila sinteno la esperantistoj, anstataŭ vane disputi, respondis per lingvistika eksperimentado: ili adoptis *konkretan* skemon de projekto pri kompilita lingvo kaj komencis eksperimentadi per ĝi, aplikante ĝin en ĉiuj sferoj de la homa teoria kaj praktika agado – en la literaturo, en ĉiuj sciencoj, en la poezio, en la retoriko, en la teatro, en la muziko, en la turismo, en la komerco, en la tradukado ktp. Kaj tiu ĉi multflanka eksperimentado kaj senĉesa perfektigado de la planlingvo daŭras jam preskaŭ unu jarcenton. Tia lingvistika eksperimentado estas unika fenomeno en la kultura historio de la homaro!

Kian eksperimentan laboron efektivigis la kelkaj generacioj da esperantistoj dum la preskaŭ centjara ekzistado de la internacia lingvo? (Ni supozu, ke en tiu ĉi lingvistika eksperimentado partoprenis almenaŭ miliono da eksperimentintoj).

Unuavice ili elprovis – ĉiu el ili aparte por si mem, sendepende de sia raso, nacieco, tribo, klaso, lingvo aŭ dialekto – la elparoleblecon (prononceblecon, artikigeblecon) de la esperantaj fonemoj laŭ tia maniero, ke ĉiu normala nomo – samlandano aŭ eksterlandano – povu aŭdi, distingi kaj kompreni, identigi ilin.

Duavice ili ĉiuj elprovis la aŭdeblecon kaj distingeblecon (aparte por si mem kaj por ĉiuj aŭskultantoj) de ĉiuj fonemoj el la alfabeto de la internacia lingvo, prononcitaj de iu ajn esperantisto el iu ajn lando aŭ regiono.

Precipe riĉan sperton la eksperimentintoj rikoltis en la sfero de la leksikologio kaj de la vortfarado, kiu ebligis al esperantistoj el plej diversaj rasoj kaj nacioj krei kaj kompreni grandan kvanton da vortoj, sen foliumi la vortarojn, ŝparante tiamaniere al ili tempon kaj laboron kaj riĉigante la leksikan trezoron de Esperanto per tre granda kvanto da “esperantonimoj”. Tiamaniere en relative mallonga tempo kreskis eksterordinare ankaŭ la semantika provizo de la internacia lingvo, ĉar el la diversaj idiomoj kaj dialektoj de la mondo en ĝin alfluis vortoj por nocioj (semantikaj formoj) kiuj ekzistas en unuj lingvoj, sed mankas en aliaj. Kaj tio ĉi eksterordinare plirapidigas la evoluon de Esperanto kaj de ĝia lingva kulturo.

Oni tute ne devas subtaksi la riĉan sperton kiun la internacia planlingvo kolektis dum la jarcenta praktikado, kreado kaj verkado en la sfero de la poezio, de la beletro, de la tradukado, de la retoriko, de la teatro, kaj de la muziko. Tia komplika sperto tute ne povas akumuligi dum kelkaj tagoj en la cerbo de iu ajn aparta lingvisto aŭ aŭtoro de lingvoprojekto aŭ dum la kunsido de ia ajn komisiono de sciencistoj.

La universalaj kongresoj de Esperanto — unika fenomeno okazinta neniam antaŭe en la kultura historio de la homaro - dum kiuj miloj da pioniroj de la interlingvistiko ĉiujare kunfluas el ĉiuj partoj de la mondo por interŝanĝi sian interlingvistikan sperton,

montriĝis veraj forumoj, veraj parlamentoj de la mondlingvanoj.

Intertempe la esperantologio kreskis kiel aparta interlingvistika scienco kaj ricevis fortan puŝon antaŭen (Manders), dum la eldonado de grava scienca literaturo en Esperanto – libroj kaj periodaĵoj kontribuis al ellaboro de detala faka terminologio (Wüster, Hafferkorn, Neergaard, Stöp Bovitc k.c.) kaj la Mondfederacio de la Sciencaj (kun 400000 membroj tra la tuta mondo) enkondukis Esperanton kiel kvinan oficialan lingvon por la eldonado de sia presorgano Scienca mondo.

La eksterordinara kresko de la Esperanta retoriko kaj la apero de talentaj oratoroj en la internacia lingvo kiel Edmond Privat, Olŝvanger, Ivo Lapenna kaj multaj aliaj pruvis la eblecon improvizi en la “artefarita” planlingvo Esperanto verajn ĉefverkojn de la vivanta popolo.

Fine la laboro por la elprovado kaj konstanta perfektigado de la planlingvo en la sfero de la stilistiko, de la poezio, de la beletro, la provoj uzi diversajn specojn de metriko, prozodio (kvanta, silaba, tonika k.c.) etendiĝis la sfero de la religiaj kultoj (skandado de preĝoj, ĥorkantado kaj predikado). Ĉio ĉi montras la taŭgecon de Esperanto por preskaŭ ĉiuj funkcioj de la socia vivo. Oni aplikis ĝin eĉ en ceremonioj dum enterigo de mortintoj. La multnombraj miksaj geedziĝoj (inter homoj el malsamaj rasoj, nacioj, lingvoj, religioj, klasoj k.t.p.) faciligataj dank’ al la internacia lingvo – super la rasaj, klasaj kaj naciaj antaŭjuĝoj kaj sur la bazo de la internacia amikeco – donis motivaĵon al spritaj observantoj formuli la vortludon “Esperanto – Edzperanto”. En tiaj esperantistaj familioj la internacia lingvo tute laŭnature evoluas en la kondiĉoj de la t.n. “naturaj” lingvoj – kaj ĉiuj ĉi faktoj forviŝas la diferencon inter ambaŭ specoj de lingvoj.

Ĉiujn ĉi cirkonstancojn kaj faktojn de eksperimentado, elprovado, evoluigado kaj perfektigado de la internacia lingvo la interlingvistoj – utopiistoj tute ignoras, kiam ili parolas pri “anticipa, maksimume perfekta” skemo de internacia lingvo.

Lingvoprojekto kaj vivanta lingvo

Iuj personoj, eĉ iuj interlingvistoj, havas tre mallarĝan koncepton pri la nocioj “lingvo” kaj “lingvo internacia”. Ili konfuzas la nociojn “lingvoprojekto”, “skizo” aŭ “modelo” de lingvo kun la nocio “reala, vivanta lingvo”, pensante ke la du komponantoj de la lingvo – gramatiko kaj vortaro – elĉerpas la enhavon de tiu ĉi nocio. Tial ili kredas, ke estas sufiĉe kompili skemon de gramatika sistemo kaj ekstrakti el la leksika fonduso de la ĉefaj naciaj lingvoj certan provizon da komunaj radikoj, por krei (“verki”) internacian lingvon. Fakte tio, kion ili kreos estos ne lingvo reala, sed nur skizo - “modelo” - aŭ projekto de lingvo. Ĝia rilato al la reala lingvo estos tia, kia estas la rilato de la desegnaĵo al la reala (desegnita) objekto, aŭ de la fotografaĵo al la vivanta fotografita persono. Al tia “lingvo” mankos la elprovo de la vivo, la eksperimento de la uzado. Ĝi restos nur projekto aŭ skizo, kiu kuŝos en la tirkesto aŭ sur la skribotablo de sia aŭtoro ĝis la momento, kiam iu socia organismo – iu “popolo” – ĝin adoptos kaj komencos paroli kaj uzi ĝin. La interlingvistoj ofte forgesas la plej gravan komponaĵon de la lingvo – ĝian socian bazon. La lingvo ne estas nur gramatiko kaj vortaro. Ĝi estas gramatiko plus vortaro plus socia organismo, t.e. popolo ĝin parolanta kaj uzanta.

Nu, el tiuj ĉi tri komponaĵoj la tria estas la plej grava. Ĉar la lingvo estas unuavice socia fenomeno. Sed la socia organismo implicas kelkajn aldonajn – ne malpli gravajn – komponaĵojn de la lingvo, nome: kulturo, arta kaj scienca kreado, literatura verkado, praktika vivo kaj la *vivo* en la plej ĝenerala, la plej larĝa senso de tiu ĉi vorto – en tiu senco, kiun donas al ĝi la amerika poeto Walt Whitmann (1819–1892): “La lingvo ne estas ia abstrakta produkto de kleraj personoj aŭ kompilantoj de vortaroj, sed ĝi estas io, kio naskiĝas el la laboro, el la ĉiutagaj bezonoj, el la interligoj, el la ĝojoj, el la amoj, el la gustoj

de longaj vicoj da generacioj de la homaro, kaj ĝi havas sian bazon vaste kaj profunde en la grundo mem”.

La du unuaj komponaĵoj de la lingvo – gramatiko kaj vortaro – povas esti kompilitaj de iu ajn lingvisto aŭ sciencisto; eĉ de amatoro aŭ de cibernetika maŝino. Sed la tria, la plej grava komponaĵo – la socia organismo – bezonas adeptojn, vivantajn homojn. Ĝi povas esti “kunmetita” nek en kabineto de sciencisto, nek en laboratorio de elektronisto.

La parolanta popolo elprovas la lingvon kaj enblovas al ĝi vivon, dum la konstanta longa intensa uzado evoluigas ĝin, perfektigas ĝiajn gramatikaĵojn kaj leksikajn formojn, glatigas ĝian prononcadon, fiksas ĝian fonologian sistemon. La vivo mem, la ĉiutaga praktiko kreas lingvajn kutimojn, selektas la plej trafajn esprimojn, konfirmas la necesajn novajn, pli taŭgajn formojn, eliminis la malperfektaĵojn, kompletigas la mankojn, fiksas la malglataĵojn, ĉizas la frazojn, precizigas la sencon de la vortoj kaj ellaboras la estetikajn normojn de la lingvo. Tiamaniere dank’ al longa kaj multflanka uzado la socia organismo (la parolanta popolo) sukcesas pliperfektigi la lingvon. Tiu ĉi principo validas ne nur por naciaj lingvoj, sed ankaŭ por la internacia lingvo Esperanto.

Oni do vidas, ke la veran, la vivantan, la realan lingvon kaj ĝian praktikan valoron kreas nek la lingvistoj, nek la komisionoj de kompetentuloj, nek la elektronaj maŝinoj, sed la tuta *parolanta popolo*. La sciencistoj, la komisionoj kaj la maŝinoj registras kaj prilaboras la pretan (ne krudan!) lingvan materialon, kiun la socia organismo – la tuta kolektivo de ĝiaj adeptoj – kreis, eksperimentadis kaj sankciis dum longa uzado. Kaj en tiu ĉi rilato la genezo de la lingvaj formoj tre similas al la genezo de la folkloraj verkoj - de la popolkantoj.

Por elkreski kiel vera vivanta lingvo, la lingvoprojekto devas fariĝi “folkloro” fakto, esti adoptita kaj sankciita de iu socia organismo aŭ popolo. Sen tiu ĉi kondiĉo ĝi havas neniam ŝancojn fariĝi lingvo vivanta.

El ĉiuj nun ekzistantaj planlingvoj tiun ĉi kondiĉon plenumas nur la internacia lingvo Esperanto, ĉar ĝi sukcesis krei tutmondan movadon kun aktivaj naciaj kaj internaciaj organizaĵoj kaj institucioj formantaj vivantan socian organismon. Apogita sur tia solida socia bazo, nia lingvo havas ĉiujn favorajn perspektivojn de kreskado, disvastiĝado kaj rapida perfektigo.

Memkompreneble, Ermar Svadost na estas la sola reprezentanto de la interlingvistika utopiismo. En ĝia marĉo vadas la plimulto el la aŭtoroj de novaj lingvoprojektoj, multaj sciencistoj, kiuj traktis aŭ tuŝis supraĵe la problemojn de la internacia lingvo. Inter ili ni devas citi la nomojn de fakuloj kun brila scienca reputacio kaj solida metodologia preparo, kiel Otto Jespersen, René de Saussure, G. Peano, Edgar de Waal, Wilhelm Oswald, Louis Couturat, Graur kaj aliaj. Iuj el tiuj sciencistoj ne sufiĉe priatentis, aliaj simple neglektis aŭ pretervidis la du ĉefajn faktorojn, kiuj determinas la estiĝon kaj la kreskadon de la lingvoj: la faktoron “tempo” kaj la faktoron “socio”. Tiuj du faktoroj estas tiel intime konektaj kun la vivo de la lingvo, ke oni povas ilin konsideri kiel ĝiajn nesepareblajn elementojn. Tiujn du “elementojn” de la lingvo oni tute ne rajtas neglekti, kiam oni traktas la problemojn de la normativa lingvoscienco kaj serĉas precizigi la enhavon de la nocio “lingvistika valoro”³. Tiuj problemoj estas aparte gravaj en sociolingvistiko, sed ili estas ankoraŭ pli gravaj en interlingvistiko⁴.

Efektive, ĉe la etnaj lingvoj tiu ĉi bezono substreki la socian karakteron de la lingvo ne estas tiel akre sentata, ĉar tie la “normoj” kaj “valoroj” lingvistikaj estas jam fiksataj de la longa tradicio kaj jam grandparte eniris en la kategorion de la aŭtomatismoj (ili jam delonge estas perceptataj kiel kondiĉaj refleksoj). Sed ĉe la planlingvoj, kiuj ĝenerale estas multe pli junaj ol la etnaj kaj ĉe kiuj la “socia kontrakto” (“la fundamento”), antaŭ nelonge akceptita de la kontraktitoj, ne ankoraŭ havis tempon penetri en la subkonscion de la parolantoj, ne havas la trudodevigan forton de la kutimo kaj de la tradicio. Tial la

graveco de la faktoroj “socio” kaj “tempo” ĉe la planlingvoj estas pli evidenta, pli facile perceptebla.

Do, kiam oni parolas pri “normo”, pri “valoro” kaj pri “funkcio” en lingvistiko — kaj des pli en interlingvistiko — oni devas eĉ ne momenton forgesi, ke la lingvo estas antaŭ ĉio socia fenomeno, ke ĝi havas eminente socian funkcion antaŭ ol havi funkcion ian ajn alian — literaturan, politikan, muzikan aŭ gnoseologian. La forgeso de tiuĉi principo kaj la troa entuziasmiĝo, por la pura (Wilde-isma) estetismo, por la Verlaine-isma “Belsoneco” (“De la musique avant toute chose”) aŭ por la absolute ekzakta, matematika logikeco, aŭ por iu ajn alia aperta, speciala lingvistika virto (eco, povo, ebleco) de la lingvo por la konto de ia socia funkcio — kondukas rekte al la absurdaĵoj de la interlingvistika utopiismo. Ĉar tiam la interlingvisto facile imagas al si, ke, por krei lingvon, estas sufiĉe kompili “taŭgan” gramatikan sistemon kaj vortaron. . .

Tamen nur gramatiko kaj vortaro, kiel ni jam vidis, ankoraŭ ne estas lingvo!

Ankaŭ Esperanto ne estas nur la fundamento — la gramatika skemo konsistanta el 16 reguloj sen esceptoj kaj la 1800 radikoj de la Universala Vortaro. Esperanto konsistas fakte el la Fundamento — Gramatiko kaj Vortaro — plus la tutmonda Esperanto-movado, konstituanta la vivantan socian organismon aŭ “popolon”, kiu donas vivon, karnon kaj sangon al la internacia lingvo. La estiĝo de Esperanto okazis paralele kun la formiĝo de ĝia socia organismo — de la tutmonda Esperanto-movado. Se oni volas krei novan lingvon, oni devos estiĝi novan popolon, por ke ĝi uzu ĝin. Se Esperanto ne estis naskinta sian socian organismon, se ĝi ne estis kreinta sian Movadon, unuiginta sian popolon, nia lingvo delonge estus pereinta kiel pereis Ido, Antido, Occidental, Novial, Latino sine flexione, Apolema kaj ĉiuj aliaj — pli ol 300 — projektoj de internacia lingvo aperintaj post Esperanto.

La socia faktoro en Esperanto

Oni proksimume scias, kiamaniere formiĝas la unua kaj la dua konsistelementoj de la lingvo — la morfologio resp. la gramatika sistemo kaj la leksika fonduso (la vortaro). Ilin povas elpensi, komponi aŭ kompili iu individua persono, iu kolektivo da sciencistoj (komisiono), eĉ iu cibernetika maŝino (komputilo). Laŭ simila maniero Zamenhof kompilis la Fundamenton de Esperanto. Sed la trian konsistelementon — la socian organismon — de la lingvo povas verki nek individua aŭtoro, kiom ajn kompetenta li estus, nek komisiono de fakuloj, nek cibernetika maŝino. Ĝi estas rezulto de longa kolektiva laboro fare de la uzantoj. Kiel do estiĝis la kohera, dinamika, kreopova kaj entuziasma Esperanto-popolo — tiu ĉi unika socia organismo, kiu ekparolis la internacian lingvon de Zamenhof, enblovis en ĝin sian spiriton, dediĉis al ĝi sian koron kaj sian animon, adoptis ĝin kiel esprimilon de siaj pensoj, sopiroj, esperoj kaj idealoj, oferis por ĝi sian tempon, sian havaĵon, eĉ sian vivon? — Tio ĉi estas la sekreto de la sukceso de Esperanto kaj de ĝia venko kontraŭ ĉiuj aliaj projektoj de internacia lingvo. Tiu ĉi sekreto estas eksplikebla ne per la supereco de Esperanto, ne pro la pli granda perfekteco de ĝia gramatika sistemo kaj ĝenerale ne pro lingvistikaj, sed pro sociaj kaŭzoj. Aŭ, kiel tre prave atentigas Grosjean Maupin: “. . . La Ido-ĉefoj, perdinte la esperon pri triumfo de sia afero kaj estante tre miopaj por vidi la sociajn kaŭzojn de la fiasko, komencis serĉi ties kaŭzojn en la lingvostrukturaj mankoj de Ido. Rezulte aperis dudeko da novaj lingvoprojektoj, kies aŭtoroj sin lasis rekonduki en la epokon de *la individualisma utopia projektado*. Ili ne povis rekoni la eble plej genian principon de Zamenhof: fari nur fundamenton kaj lasi al la kolektivo la ellaboron — la konstruon de la lingvo-palaco”.

La kredo, ke iu profesia lingvisto aŭ ke iu komisiono de kompetentuloj povus neglekti la faktoron “socio” kaj kompili “maksimume perfektan” internacian lingvon sendepende

de la vastaj popolamasoj kaj ĝenerale la subtakso de la rolo de la kolektivo en la procezo de la lingvokreado estas konsekvenco de la utopiista historia koncepto, laŭ kiu la evoluo de la socio, inkluzive de la lingvo kiel esence socia institucio, estas determinata ne de la agado (aktiveco) de la socio, sed de la volo, de la kapabloj, de la bonhumoro kaj ofte de la kaprico de la “grandaj homoj”; ke la historion kaj ĝiajn instituciojn (inkluzive la lingvojn) kreas ne la vastaj popolamasoj, sed la eminentuloj, la estroj, la elituloj, la ĉefoj, la kompetentuloj k.t.p. Tiu ĉi koncepto troviĝas en flagra kontraŭdiro kun la elementaj principoj de la sociologia, kiu jam antaŭ cent jaroj demonstris, ke eĉ la sperto de la plej genia individuo ne povas egali kaj anstataŭi la kolektivajn sperton de la popolamasoj.

Efektive, Zamenhof havis tre klaran konscion (komprenon) pri la rolo de la socia faktoro en la procezo de la lingvo-estiĝado. Li konceptis, ke la estiĝo de la lingvo kaj la estiĝo de la socia organismo (popolo) estas unu sama procezo, unu sama fenomeno; kaj ke la evoluo de la lingvo okazas paralela kaj depende de la evoluo de la socio kiu ĝin parolas. Ĉar ne estas ie ajn sur la tero lingvo sen socio, nek socio sen lingvo. Kaj li ankaŭ konceptis, ke Esperanto fariĝos reala, vivanta, efektiva lingvo, nur kiam ĝi estigos sian vivantan popolon, sian socian bazon, sian movadon. En tiu ĉi koncepto kuŝas la sekreto de ĝia sukceso, de la venko de Esperanto kontraŭ ĉiuj aliaj lingvoprojektoj.

Krei popolon, socian bazon, movadon. . . jes. . . Sed ĉu tio estas facila tasko? Kiel estiĝas la popoloj. Permesu al mi mallongan ekskurson al la novelo. “Mia Dagestano” de la nuntempa sovetia verkisto Rasul Gamzatov⁵. La aŭtoro priskribas la manieron, laŭ kiu kreiĝis la dagestana popolo:

“Dum pluva aŭ dum bela vetero iu energie kaj insiste ekfrapis nokte sur la fenestron desilenta, kviete dormanta vilaĝa domo.

– Hej! Ĉu estas viro tie ĉi? Selu tuj la ĉevalon!

– Sed, kiu vi estas?

– Nu, se vi demandas, kiu mi estas, restu hejme! Vi ne taŭgas por la afero!

Kaj denove sur fenestron de alia domo: tik, tik

– Hej, ĉu estas viro en tiu ĉi domo? Selu tuj la ĉevalon!

– Por kien? Kiel?

– Nu, ĉar vi demandas “kien”, kaj “kial”, restu hejme! De vi utilon oni ne atendas.

Trian fojon oni frapas sur fenestron de alia domo.

– Hej! Ĉu estas viro en tiu ĉi domo? Selutuj la ĉevalon!

– Bone! Tuj! Mi pretas!

– Nu, tiu ĉi estas viro, tio ĉi estas montarano!

Kaj ambaŭ daŭrigas la frapadon: Tik, tik. Ĉu estas viro tie ĉi? Selu tuj la ĉevalon! Kaj jen: ili ne plu estas du, ne plu estas tri, ne plu estas dek, sed centoj, miloj. Ĉe unu aglo alflugas alia aglo, post unu homo ekiras alia homo. Tiel estiĝis la popolo de Dagestano” – konkludas Rasul Gamzatov.

Estas iom da vero en tiu ĉi dagestana fabelo. Ĝi malkaŝas iujn elementajn formojn de la etnogenezo kaj per metaforaj bildoj montras, kiamaniere ekestas la malgrandaj sociaj organismoj, la malgrandaj popoloj. La kreiĝo de la dagestana popolo prezentas certan analogion kun la kreiĝo de la esperantista socio, de la Esperanto-popolo kaj movado. Zamenhof, vekanto de la mondlingva konscio ĉe siaj samtempuloj, agia ne nur kiel lingvisto (gramatikisto, vortaristo k.t.p.), sed ankaŭ kiel sociologo — praktikisto. Simile al la heroo de Gamzatov, li frapis sur plurajn fenestrojn, renkontis multajn hezitojn, apatiojn, rifuzojn, mokojn, antaŭ ol trovi la *duan esperantiston*. Hodiaŭ, kiam multaj miloj da “samideanoj” parolas, skribas, legas, kantas, unuvorte uzas la internacian lingvon tra la tuta mondo, ne estas tiel malfacile persvadi iun personon ellerni Esperanton kaj eĉ fariĝi pioniro de ĝia movado. Sed tute alia estis la situacio en la frua — “heroa” — epoko de la Esperanto-movado. Tiam neniu serioza persono estis ema perdi sian tempon por lerni

lingvon, kiun neniu parolas, ekzistas reale nenie en la mondo. La plej grava kaj la plej malfacila problemo por Zamenhof en tiu epoko estis ne kompili la Fundamenton, sed konstitui la socian bazon de sia lingvoprojekto, gajni la konfidon de la unua persono, kiu konsentus lerni Esperanton. Ambaŭ ili daŭrigas la “frapadon” sur la pordojn, la varbadon de novaj adeptoj. Zamenhof mem atestas tiun situacion per la versoj:

Cent semoj perdiĝas, mil semoj perdiĝas,
Ni semas kaj semas konstante...

Post novaj malsukcesoj aperas la tria apostolo, poste la kvara, la kvina k.t.p... “Ĉe unu aglo alflugas alia aglo”, post unu mondlingvano venas alia: Grabowski, Belmont, Zakrzewski, Wasniewski, Robin, De Waal, Loiko, Hofman, Evstafiev, Devjatnin, Borovko, Gernet... Konstituiĝis la unua kerno de la Esperanto-popolo, la socia organismo, la karno kaj la sango de la *lingvo* Esperanto.

Hodiaŭ tiu ĉi popolo, kvankam ankoraŭ relative nemultnombra, posedas neordinarion energion kaj klaran konscion pri sia kulturhistoria misio, pri sia glora estonteco. Stranga popolo! Nevenkebla, neekstermebla raso! Oni krucumas ĝin en Eŭropo, ĝi resurektas en Aŭstralio. Oni persekutas ĝin en Germanio, ĝi reaperas en Japanio. Oni provas ĝin estingi en Hispanio, ĝi ekflamas en Brazilo. Oni ne forgesu ankaŭ, ke la socian bazon de la internacia lingvo Esperanto formas ne nur la vivantaj esperantistoj; ĝian socian bazon konstituas nun ankaŭ niaj mortintoj: Zamenhof, Boirac, Cart, Carlo Bourlet, Edmond Privat k.t.p. Ili konstituas la spiritan grundon de nia Movado.

Konkludo

En lasta analizo la problemo de internacia lingvo ne estas nur problema de belsoneco kaj estetiko. Ĝi ne estas eĉ nur problemo de filologio de gramatiko aŭ de pura lingvistiko. Male, ĝi estas eble 70% problemo de sociologio, de ekonomio, de ekologio, de politiko, eĉ de biologio, 20% problemo de lingvistiko kaj nur 10% de estetiko.

Tio ĉi signifas, ke, kiam stariĝas demando pri la neceso de lingvo internacia kaj pri la kondiĉoj de ĝia adopto fare de la larĝaj popoltavoloj, la konsideroj el sociologia, ekonomika, politika, ekologia kaj eĉ biologia vidpunktoj estas pli urgaj ol la konsideroj mallarĝe lingvistikaj, pure filologiaj kaj estetikaj, kiujn solvos la estonta evoluo de la lingvo.

El ekonomika kaj sociologia vidpunkto oni ne povas, oni ne rajtas neglekti la cirkonstancon, ke la evoluo de la produktivaj fortoj en la nuntempa socio – dum la epoko de kaptarnaj rapidecoj de komunikado – jam delonge anticipis la disvolviĝon de la produktadaj interrilatoj, kiuj malfruas kaj konsiderinde postrestas en sia progresado pro gravaj malfacilaĵoj de interkomprenado inter la popolamasoj el diversaj landoj. Stranga paradokso: la malrapidaj interpopolaj rilatoj pro ĉiama prokrasto de la adopto de internacia lingvo bremsas la disvolviĝon de la produktivaj fortoj kaj malhelpas la normalan evoluon de la moderna socio. Kaŭzo de tiu ĉi prokrastado estas, krom la lingva imperiismo, la regantaj lingvistikaj antaŭjuĝoj en la intelektulaj sferoj kaj unuavice la antaŭjuĝoj pri la lingva perfekteco. Tio ĉi estas speco de interlingvistika utopiismo kiu malhelpas la normalan evoluon de la moderna socio.

Oni devas do adopti pli realisman vidpunkton, kiam oni decidas solvi la mondlingvan problemon. Ĝia solvo ne plu toleras prokraston pro abstraktaj, diskutendaj kaj diskuteblaj lingvistikaj, subjektivaj aŭ sentimentalaj ĉiukaze nerealistaj konsideroj.

Kiel en la artoscienco (teorio kaj historio de la arto) la slogano “arto por arto” – t.e. la pura estetismo kaŭzis gravajn konfuzojn en la konceptoj de pluraj artistoj, verkistoj kaj teoriistoj, tiel same la slogano “lingvistiko por lingvistiko”, t.e. “absoluta perfektigo de la

lingvo antaŭ ĝia adopto kaj uzado”, kiu estas speco de la lingvistika estetismo-absoluta (Wilde-ismo), havas nenian praktikan utilon por la solvo de la mondlingva problemo.

Ni, la esperantistoj, ĉiuj arde strebas al la belsoneco de nia Esperanto-prononcado, al ĉiam pli alta perfekteco de nia kara lingvo; ni ĉiuj konsideras la estetikan valoron de Esperanto kiel problemon de esperantista digno kaj kiel plej gravan taskon, absolutan devon de ĉiu Esperanta verkisto, poeto, kantisto, oratoro aŭ aktoro – eĉ de ĉiu ordinara *uzanto* de la Internacia Lingvo. Sed la estetikaj aŭ eĉ mallarĝe subjektivaj estetikaj konsideroj ne devas esti kaŭzo aŭ motivo por forlasi nian realisman pozicion kaj ekŝvebi super la nuboj de utopiismo – neglekti la sociologiajn, ekonomiajn, politikajn kaj “biologiajn” konsiderojn.

La mondlingvanoj – esperantistoj kaj la interlingvistoj ne devas, en rajtas oferi sian mondlingvon, detruiri la majestan konstruaĵon kaj konsideri nulo la gigantan preskaŭ centjaran laboron kaj bataladon de multaj miloj da Esperanto-pioniroj – nur por konformiĝi al la estetisma dogmo de Ermar Svadost. Kiel la absoluta “estetismo” en la arto transformas ĝin en bagateleman kapricon de maniuloj, tiel same la slogano “unue perfektigo, poste disvastigo” kondukas al la marĉo de la interlingvistikaj utopiismo.

Pri la antaŭparolinto

Kontaktadreso

Federico Gobbo
Università degli Studi dell'Insubria
Facoltà di Scienze Matematiche, Fisiche e Naturali – Varese
via Mazzini 5, 21100 Varese (Italia).
Email / Retadreso: federico.gobbo@uninsubria.it.
Retejo: <http://federicogobbo.name>.

Copyright

© © © © 2010. Pubblicato in Italia. Alcuni diritti riservati. Publikigita en Italujo. Iuj rajtoj rezervitaj. La eldonisto konsideras la dokumenton kulturvalora kaj malfacile trovebla kaj de tio la decido republiki ĝin en cifereca formo. Ĉiu posedanto de la rajtoj povas turni al la redakcio de InKoj laŭoportune por eventualaj malobservoj de la rajtoj.